



Curs virtual Redacció i estil

Unitat didàctica 1:

*Comunicació, pensament
i estructures textuais*

(Fragment – 14 de 30 pàgines)

Autoria: Eduardo González Germán i Jordi García Jané

Coordinació: Pau Pérez López

Continguts de la unitat

1. Introducció.....	3
1.1. En què consisteix “comunicar”?	3
1.2. Resum de la lliçó.....	4
2. Objectius de la unitat	5
3. El text: característiques generals	6
3.1. Unitat temàtica: sobre què escriurem?	6
3.2. Tesi o idea principal i objectiu: què volem aconseguir amb el nostre text?.....	7
3.3. Progressió i ordre: com mantenim l’interès del lector?.....	8
3.4. Modalitats textuais: quina és la millor forma o estructura per al nostre text?.....	9
4. El text narratiu	10
4.1. El verb: transcurs temporal i moviment	11
4.2. Descripció de l’acció: què, com, on i quan	12
5. El text descriptiu.....	15
5.1. El nom que donem a les coses i les coses que anomenem	16
5.2. La potència de l’adjectiu precís.....	17
5.3. Verbs que descriuen	18
5.4. L’objectivitat de les xifres.....	19
5.5. El poder de la suggestió: metàfores i comparacions	20
5.6. L’ordre visual.....	21
6. El text dialogat.....	22
6.1. Verbs de dicció, acotacions i fragments narratius intercalats	25
7. Els textos argumentatius i els textos expositius.....	26
8. Glossari.....	29
9. Bibliografia.....	29

1. Introducció

1.1. En què consisteix “comunicar”?

En general es defineix “comunicar” com manifestar, posar en comú o compartir sentiments, opinions, dades o fets mitjançant la parla, l'escriptura o un altre tipus de senyals.

No obstant això, malgrat que aquesta definició és correcta, ens quedem una mica curts, perquè comuniquem tant pel que manifestem com pel que ometem i, desafortunadament, comuniquem tant els nostres encerts com els nostres errors. Un text desordenat o caòtic comunica exactament això: una ment desordenada i confusa; i un amb faltes d'ortografia o mala puntuació comunica deixadesa o desinterès; i un que fa marrades innecessàries i ens fa perdre el fil de la lectura comunica poca claredat d'idees, desconeixement o rigor escàs.

Un bon comunicador, a més, quan es comunica no solament comparteix, així, sense més, sinó que selecciona únicament la informació que més convé al seu propòsit i dota el seu text de l'estructura i el to més adequats.

Així doncs, comunicar de manera efectiva i professional sí que és compartir informació, dades, sentiments, fets, etc., però de manera conscient i en funció d'un objectiu que, en general, implica que el nostre lector assumeixi les nostres paraules com a convincents independentment que siguem periodistes, comercials, polítics, aspirants a un lloc de treball o escriptors de ficció.

1.2. Resum de la lliçó

Els publicistes o els polítics plantegen en els seus escrits una tesi clara (pròpia del text expositiu o argumentatiu), salpebren els seus escrits d'històries (és a dir, de petites narracions) i enumeren amb alegria les pròpies virtuts (descripcions) amb l'objectiu de resultar més entretinguts o convinents.

Els científics, que necessiten resultar creïbles i sòlids, fugen de les apreciacions personals que puguin minar l'objectivitat dels seus informes, mentre que els escriptors de ficció, per contra, recreen escenes emocionants, descriuen personatges i ofereixen les reflexions d'uns i altres a fi de potenciar la sensació de vida i subjectivitat.

Per descomptat, cada un d'aquests professionals traça l'estratègia comunicativa més adequada als seus interessos. Una estratègia per al disseny de la qual resulta fonamental tenir molt clar l'**objectiu** del text, centrar-se en el tema triat, dotar els continguts d'una **unitat** i una **relació** evidents i recognoscibles i, finalment, escollir i desenvolupar la modalitat textual més adient, és a dir, vehicular els continguts mitjançant un text **narratiu, dialogat, descriptiu, argumentatiu o expositiu**.

2. Objectius de la unitat

Els objectius d'aquesta unitat són els següents:

- Conèixer les característiques generals dels textos ben construïts.
- Evidenciar les claus i la utilitat de les diferents modalitats textuais:
 - Narració
 - Descripció
 - Diàleg
 - Exposició
 - Argumentació

3. El text: característiques generals

El text és un entramat de paraules, oracions, paràgrafs i, segons la seva extensió, apartats o capítols. Sovint, no obstant això, aquest *teixit* de paraules esdevé un fosc laberint pel qual no ens sabem orientar quan volem dotar-lo de tot el seu sentit i eficàcia.

En aquestes circumstàncies, per seleccionar la informació adequada i organitzar-la de la millor manera possible, és fonamental establir amb claredat el tema, la idea principal i l'objectiu últim del text.

3.1. Unitat temàtica: sobre què escriurem?

Una pregunta tan senzilla (sobre què escrivim o escriurem?) no és tan fàcil de respondre com sembla. Són tantes les idees, les dades, les sensacions i les intencions que tenim al cap! No obstant això, és imprescindible disposar d'una resposta clara si pretenem dotar el text d'unitat i evitar que sembli un caòtic calaix de sastre.

El fet de cenyir-nos al tema principal i als temes secundaris que s'hi relacionen ens permetrà evitar la informació supèrflua o no pertinent i dotar els continguts de la proporció adequada.

Suposem, per exemple, que volem escriure un text el tema principal del qual és **l'educació**, concretament **l'educació actual en països amb una elevada taxa d'analfabetisme**.

Quins podrien ser els temes secundaris? Vegem-ne una llista possible:

- Educació universitària (inversió i rendiment)
- Educació primària o alfabetització (inversió i rendiment)
- Escolarització a les ciutats (situació actual)
- Escolarització en zones rurals (situació actual)
- Escolarització de nens i nenes (diferències de gènere)
- Escolarització i treball infantil
- Etc.

Tots aquests subtemes estan relacionats amb el tema principal, la qual cosa garantiria que el text resultant fos percebut com a unitari. Però, una vegada decidits aquests detalls, necessitem establir com articulem els continguts o què prioritzem. Per exemple, dediquem quatre paràgrafs al treball infantil i un als avantatges de l'alfabetització?, sis capítols als costos de l'educació universitària i un a les diferències de gènere?, o al revés?

La resposta a aquestes preguntes ve determinada tant per la **tesi** o **idea principal** com pel nostre **objectiu**, és a dir, els fonaments que sostindran i proporcionaran solidesa a l'edifici textual.

3.2. Tesi o idea principal i objectiu: què volem aconseguir amb el nostre text?

Ser conscients de la nostra opinió o tesi i establir-la amb claredat i concisió ens permetrà seleccionar els continguts (idees, dades, opinions, fets...) més adequats i deixar a un costat els que siguin inútils o contraproductius.

Seguint amb el tema plantejat en l'apartat anterior, la idea principal podria ser:

Invertir a alfabetitzar nens i nenes reporta més beneficis que invertir en educació universitària.

Una vegada establerts el tema i la idea principal, necessitem tenir molt clar el nostre objectiu: volem denunciar la ineficàcia dels polítics en matèria educativa?, proposar solucions constructives?, destacar els beneficis d'invertir en alfabetització?, incidir en les diferències de gènere? És evident que, segons sigui la nostra resposta, generarem i donarem rellevància a uns continguts o altres.

3.3. Progressió i ordre: com mantenim l'interès del lector?

Per provocar l'interès del lector i mantenir-lo al llarg del text és fonamental graduar la informació de tal manera que el lector sempre tingui la sensació, primer, d'estar aprofundint en el tema principal i, segon, de saber en tot moment en quina fase del camí es troba.

Com aconseguir-ho? Reprenguem el tema i l'objectiu dels apartats anteriors, i plantegem-nos una sèrie de preguntes que ens permetin avançar-nos al lector i traçar un recorregut evident, unitari i sòlid.

Per exemple:

Tema: *Educació actual en països amb una alta taxa d'analfabetisme.*

Tesi: *Invertir en l'alfabetització de nens i nenes reporta més beneficis que invertir en educació universitària.*

Desenvolupament: *Per què aporta més beneficis la inversió en alfabetització infantil?*

- *Perquè les dades mostren que amb els diners necessaris per formar un universitari al llarg de cinc o més anys és possible alfabetitzar mil nens i nenes.*
- *Perquè els universitaris, en acabar els estudis, emigren a països on obtenen millors llocs de treball.*
- *Perquè els nens i nenes alfabetitzats podran accedir a informació que els permeti millorar la seva alimentació, higiene i economia.*
- *Perquè saber llegir i escriure proporciona la possibilitat d'accedir a coneixements especialitzats que els permetran gaudir de noves professions.*

D'aquesta manera (amb preguntes que poden ser explícites o no ser-ho) anem traçant un camí lògic i coherent, amb continguts relacionats per una temàtica unitària i al servei d'una tesi i un objectiu. I si ja disposem d'un esborrany i necessitem exercir un control de qualitat sobre el nostre text procedim a comprovar si cada una de les frases, paràgrafs o capítols responen realment a noves preguntes; si, per contra, anem repetint una vegada i una altra el mateix sense avançar, o si fem marrades temàtiques que despisten el lector.

3.4. Modalitats textuais: quina és la millor forma o estructura per al nostre text?

Ara que disposem d'un tema concret (l'educació), sabem què opinem sobre aquest tema (aporta més beneficis l'alfabetització que l'educació universitària) i disposem d'un objectiu (pretenem convèncer els nostres lectors), quina forma o estructura seria més oportuna per al nostre text?

Les estructures naturals són la narrativa, la descriptiva, l'expositiva, l'argumentativa i la dialogada, però el més habitual és que no apareguin pures, sinó combinades.

Per començar a decidir tinguem en compte que, si volem arribar al cor del lector, recorrerem a les modalitats textuais que són més pertinents per potenciar la sensació de subjectivitat: la narració i el diàleg. I si volem incidir en l'intel·lecte del lector, recorrerem a aquelles modalitats que proporcionen més sensació d'objectivitat: l'exposició i l'argumentació.

Per exemple, podem escriure una història, és a dir, una narració, que tingui com a protagonista una nena de sis anys que quan aprèn a llegir i escriure ajuda els seus pares a millorar les seves condicions de vida. Probablement, si dotem de prou vigor el text, aconseguirem impressionar el cor dels nostres lectors. O podem escriure un sòlid text expositiu, un informe governamental, per exemple, en el qual desenvolupem la tesi inicial amb dades tan fredes com contundents.

4. El text narratiu

En essència, **narrar** és oferir una sèrie de fets en successió i dotar-los d'un ordre cronològic identificable. Narren el biògraf que explica la vida d'una celebritat, el periodista que informa a la seva crònica sobre l'ocorregut durant un partit de futbol, l'astròleg que prediu el que s'esdevindrà en el futur, el publicista que intenta seduir-nos explicant com serà la nostra vida quan tinguem aquest producte o aquell altre i, per descomptat, narra l'escriptor de ficció que recrea els fets protagonitzats per un o més personatges.

Per narrar escollim una sèrie de fets que considerem significatius i els embastem al llarg d'una línia temporal a fi de produir en el lector la sensació que el conjunt forma un tot unitari i conseqüent. Les característiques bàsiques de tot tipus de narració i, per tant, aquelles a les quals hem de parar més atenció, són l'**estructura temporal** i la **relació de causa i efecte**.

Vegem, a continuació, una breu seqüència narrativa:

*Un home **va entrar** al casino de Montecarlo, **va apostar** el seu últim bitllet, **va guanyar** un milió, **va acudir** a un concessionari i **va comprar** un Ferrari.*

Sembla evident que els fets (va entrar, va apostar, va guanyar, va acudir i va comprar) estan ordenats d'una manera coherent perquè estableixen una relació de causa i efecte entre les accions: és obvi que guanyar un milió és la causa de comprar un Ferrari.

La sensació de coherència prové no solament de l'aparent lògica dels fets narrats, sinó també que estan ordenats de manera lineal, és a dir, segons es van produir.

En general, en una crònica real, tant si és periodística com judicial o científica, mantenim rigorosament l'ordre en què es van produir els fets, perquè el principal objectiu és potenciar la claredat, facilitar la comprensió i establir una relació evident entre els esdeveniments. No obstant això, en els textos de ficció, a fi d'organitzar la informació de manera que afavoreixi el suspens o potenciï l'efecte de certs episodis, és

habitual organitzar la informació (tramar-la) alterant l'ordre lineal i fent salts temporals tant cap al passat com cap al futur.

Una vegada descrites les principals característiques del text narratiu, vegem a continuació alguns dels elements als quals hem de parar especial atenció per exercir el màxim control sobre la qualitat del text.

4.1. El verb: transcurs temporal i moviment

L'element clau del text narratiu és el verb conjugat en successió. Tot i amb això, segons com sigui la densitat (el nombre de verbs en el temps) podem abastar en forma de resum un període determinat o donar sensació de moviment a un passatge narratiu.

Dit d'una altra manera, pensem en un d'aquests àlbums fotogràfics familiars que abasten una etapa més o menys perllongada de la nostra vida. Veiem la foto del nadó acabat del néixer, el seu primer dia a la llar d'infants, muntant sense ajuda a la primera bicicleta, bufant les espelmes del desè aniversari... La successió d'imatges fotogràfiques narra de forma resumida la vida del personatge i en reproduïx alguns moments especials o de certa transcendència.

Vegem el text següent, una breu biografia de la científica Marie Curie:

Marie Curie va néixer el 1867 a Varsòvia. El 1891 va viatjar a París, on va cursar estudis de física i matemàtiques. El 1895 es va casar amb Pierre Curie. Durant anys van compartir les recerques que van donar com a resultat descobriments fonamentals en el camp de la radioactivitat. El 1903 va rebre el premi Nobel de física juntament amb P. Curie i H. Becquerel. Va morir l'any 1934 a Sancellemoz.

Es tracta d'un fragment narratiu que abasta en poques línies un període temporal ampli en el qual cada verb (va néixer, va viatjar, es va casar...) es podria correspondre amb una imatge fotogràfica. Per descomptat, com és habitual en el que podria ser un text enciclopèdic, és objectiu i, per tant, fred i distant.

Deixem de banda l'àlbum fotogràfic i pensem ara en una pel·lícula i en els fotogrames que la componen. El fotograma és un instant de temps (semblant a una fotografia) i una pel·lícula o animació no és més que una successió de fotogrames que permet visualitzar les accions en moviment si es manté una certa freqüència d'imatges per segon. En un text narratiu la situació és molt similar. Com més freqüència de verbs en el temps, més densitat d'imatges i, per tant, sensació de més moviment.

Llegim seguidament una narració centrada en l'instant en què Marie Curie va veure per primera vegada el qui anys després seria el seu marit:

*De sobte, un home es **va colar** per la porta principal del laboratori, **va caminar** amb pas decidit entre els estudiants i bruscament **va fer aixecar** un dels joves, **es va asseure** a la seva cadira i **es va col·locar** davant del microscopi. Marie **va mirar** un dels seus companys i **el va interrogar** sense paraules. “És Pierre Curie, un dels més brillants investigadors de la universitat”, **va murmurar** aquest, “a partir d'ara estarà sempre al nostre costat”.*

A diferència del resum enciclopèdic, en aquest text sí que *veiem* el que passa. Hem necessitat embastar una sèrie de fets que, com a fotogrames, s'han succeït de manera ordenada. Aquest efecte no el trobarem únicament en la narrativa de ficció; textos publicitaris, pedagògics, divulgatius o periodístics incorporen aquesta estratègia a alguns passatges per fer més viscuda i atractiva la prosa. Es tracta de textos que, com les novel·les o els contes, no solament informen dels fets esdevinguts, sinó que aspiren a recrear-los i produir sensació de globalitat i vida.

4.2. Descripció de l'acció: què, com, on i quan

Probablement ens haguem adonat que en l'últim exemple les accions protagonitzades per Pierre Curie han estat precisades amb detalls que han aconseguit que siguin més visuals:

- (Pierre) va caminar **amb pas decidit**
- (Pierre) **bruscament** va fer aixecar un dels joves
- (Pierre) **es va colar** per la porta principal del laboratori
- (Pierre) **es va asseure** a la seva cadira

Precisar la manera en què es duu a terme l'acció (amb pas decidit, bruscament o sense paraules) i proporcionar certs detalls físics (per la porta principal del laboratori, a la seva cadira) aporta informació sobre el caràcter del subjecte que fa l'acció i potencia la sensació de moviment en l'espai.

Comparem els fragments següents, inspirats en un relat de Jack London, i comprovem com l'absència o presència d'aquests complements ens permet fer-nos una idea més o menys completa de la situació:

- Sense complements: **què va passar?**

El llobató va sortir del seu refugi, va rrelliscar, va caure i es va copejar el musell. Es va llepar la ferida i va udolar. Es va asseure i va contemplar l'entorn. Quan va veure aparèixer el porc espí, el llobató es va incorporar, va grunyar, va alçar el musell i va ensumar el seu visitant.

- Amb complements: què va passar? + com va passar?

*El llobató va sortir del seu refugi, va rrelliscar, va caure **de cara** i es va copejar **amb duresa** el musell. **Ple d'angoixa**, es va llepar la ferida i va udolar **llastimosament**. Es va asseure i va contemplar l'entorn **sense presses i una mica de sorpresa**. Quan va veure aparèixer el porc espí, el llobató es va incorporar **d'un bot** i va grunyar **mostrant les dents**. **A poc a poc, amb tota la cautela que la seva mare li havia ensenyat a tenir**, el llobató va alçar el musell i va ensumar **obertament** el seu visitant.*

- Amb complements: què va passar? + com va passar? + quan va passar?

*A l'alba, el llobató va sortir del seu refugi, va relliscar, va caure de cara i es va copejar amb duresa el musell. Ple d'angoixa, es va llepar la ferida i va udolar llastimosament. **Després** es va asseure i va contemplar l'entorn sense presses i una mica de sorpresa. **Un instant després**, quan va veure aparèixer el porc espí, el llobató es va incorporar d'un bot i va grunyir mostrant les dents. A poc a poc, amb tota la cautela que la seva mare li havia ensenyat a tenir, el llobató va alçar el musell i va ensumar obertament el seu visitant.*

La seqüència narrativa és clara i aporta sensació de transcurs temporal i moviment gràcies a la successió ordenada d'accions (verbs). Però si a més tenim la sensació de veure el personatge i percebre amb més claredat la pausa o l'acceleració del transcurs temporal és perquè hem incorporat detalls relacionats amb la manera en què es duu a terme l'acció i referències temporals explícites.

En qualsevol cas, la diferència entre un text de ficció i un de no ficció és que aquest últim aspira, en general, a resultar inequívocament precís. Per això, és fonamental saber a quina hora exacta l'acusat va entrar a la sucursal bancària que pretenia robar, en quin minut el futbolista va marcar el gol del triomf o exactament quan es va iniciar un determinat procés químic.

(Fi del fragment – 15 de 30 pàgines)